

Олександренко К. В. доктор психологічних наук,
професор, завідувачка кафедри іноземних мов
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9735-3715>

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті на за результатами аналізу уявлень респондентів сформульовано показники вимірювання ефективності формування екологічного мислення через еко-спільноти та його моніторингу в умовах професійної підготовки. Результати дослідження дозволяють стверджувати, що утворення екологічних спільнот надає можливість заповнити дефіцит знань у царині охорони довкілля та підготувати здобувачів до вибору найменш ворожих щодо довкілля шляхів розв'язання власних проблем і задоволення власних потреб.

Ключові слова: екологічне мислення; екологічна спільнота; охорона довкілля; здобувачі; власні проблеми; власні потреби.

Вступ. Щоденна антропогенна діяльність чинить негативний вплив на компоненти природного середовища. Це насамперед забруднення ґрунтів, повітря, водних об'єктів, виснаження природних ресурсів, зникнення видів популяцій тварин, рослин, грибів [1]. А повномасштабна агресія російської федерації проти України ще більше поглиблює гостроту цієї проблеми [2].

На сьогоднішній день розвиток системи екологічної освіти має швидше за все рекомендаційний характер. Екологічна освіта вихованців дитячих садків залежить багато у чому від ініціативи окремих вихователів або керівників закладів освіти. Очікується, що у школярів екологічну культуру формуватимуть через суміжні з екологією предмети або позакласну діяльність, а у здобувачів - через їхнє залучення в екологічні проекти й акції, що їх реалізує некомерційний сектор або соціально відповідальний бізнес. Однак ця діяльність часто має безсистемний характер і полягає лише у донесенні до аудиторії теоретичних знань, а не активне просування практичних заходів екологічного спрямування, що залучають до процесу не тільки учнів, здобувачів і педагогічну спільноту, а й усі верстви населення.

Мета дослідження - визначення найактивніших студентських спільнот, які здійснюють еколого-просвітницьку роботу, а також визначенні практичної значущості їхнього створення у формуванні екологічного мислення здобувачів.

Теоретичне підґрунтя. Проблемами взаємодії людини і природи у психології досліджували О.Гагарін, С.Дерябо, Т.Євдокімова, А.Львовичкіна, В.Медведєв, В.Моляко, В.Скребець, Ю.Швалб та ін. Між тим структура екологічного мислення як психологічного феномену залишається недостатньо описаною у науковому аспекті.

Методи дослідження: контент-аналіз, інтерв'ювання.

Результати та обговорення. Варто зазначити, що екологічне мислення являє собою стійке розуміння взаємозв'язку та важливості кожного елемента екосистеми і відчуття соціальної відповідальності за свої повсякденні дії та рішення, що впливають на навколишнє середовище [3]. Усвідомлюючи масштаб забруднення довкілля і необхідність вжиття рішучих заходів, в Україні запущено національний проект «Зелена Країна» за декількома напрямками: повний аудит усіх надр та їхніх користувачів, пошук і скасування незаконно отриманих дозволів і так званих сплячих ліцензій, протидія промислового забрудненню та забезпечення екологічного контролю, водні ресурси та забезпечення українців якісною питною водою, ревіталізація Чорнобильської зони відчуження, модернізація комунальної інфраструктури та промисловості, розвиток відновлюваних джерел енергії, електротранспорту, енергоефективності, запуск системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів у промисловості, законодавство у сфері обігу

озоноруйнівних речовин, нові правила продажу деревини. Цей проект передбачає проведення заходів, спрямованих на будівництво та модернізацію об'єктів, оснащення установ спеціалізованою технікою та обладнанням для проведення комплексу заходів із лісовідновлення та лісорозведення, приріст потужності очисних і переробних споруд тощо.

Однак важливо зазначити, що виникнення екологічних проблем багато у чому пов'язане не лише із недосконалістю технологічних процесів, а також і з дефіцитом знань у галузі охорони довкілля, відсутністю екокультури та екологічного мислення. Тому особливу увагу необхідно приділяти початковому запобіганню забруднень, змінюючи повсякденну поведінку людей. Цю позицію вже було позначено Б.Коммонером, який звернув увагу на високі екологічні витрати внаслідок технологічного розвитку, посиляючись на «чотири закони екології»:

перший закон – «усе пов'язано з усім» показує, що навіть мінімальні зміни внаслідок діяльності людини, внесені в одну екосистему, можуть призводити до негативних наслідків в інших екосистемах. Основна думка цього закону - будь-який вплив несе за собою наслідки. Наприклад, заради отримання орних земель використовують різні способи осушення боліт. Своєю чергою болота є природними фільтрами для очищення води, а їхнє осушення може призвести до зникнення річок (або обміління). Нестача вологості в заболочених місцях призводить до зниження врожайності рослинності або її знищення;

другий закон говорить про те, що в природному середовищі завжди «усе кудись дівається», тобто для кожної органічної речовини, яку виробляють організми, у природі існує фермент, здатний розкласти цю речовину. Незважаючи на це, людиною були створені синтетичні полімери, які розкладаються понад 100 років, а потім перетворюються на мікропластик. Створені людиною матеріали не включаються в природні кругообіги, а навпаки накопичуються в ґрунті, воді та живих організмах, вбудовуючись у харчові ланцюжки. За опублікованими дослідженнями Міністерства навколишнього

середовища Німеччини, виявлено, що в 97% проб крові 2500 дітей віком від 3 до 17 років знайшли сліди різних видів пластику. Вчені з Італії, які проводили дослідження за зразками плаценти, виявили 12 фрагментів мікропластику різних кольорів (синій, червоний, рожевий) у 4 з 6 жінок;

третій закон – «природа знає краще» - свідчить про те, що людина як біологічний вид має жити у злагоді з природою, а не панувати над нею. Переспоживання ресурсів може призвести до того, що природні системи не зможуть самовідновитися. Масштаб утворених відходів спрогнозовано кількістю одноразової продукції, яка за одноразового використання одразу потрапляє до місць накопичення відходів, а інколи навіть і не доноситься мешканцями до призначених місць. Така ситуація призводить до утворення сміттєзвалищ, унаслідок чого відбувається забруднення ґрунтів і підземних вод. Одночасно з ліквідацією сміттєзвалищ їхнє утворення триває, тому що фіксуються нові місця несанкціонованого розміщення твердих комунальних і будівельних відходів;

четвертий закон – «ніщо не дають задарма». У цьому афоризмі відображено принцип того, що кожне нове досягнення супроводжується втратою чогось колишнього, але, з іншого боку, все взяте в природі має бути компенсовано. Наприклад, вирощуючи зерно в полях, важливо враховувати, що ґрунт віддає свої поживні речовини і цінні мінерали, втрачаючи родючість, але культури не зможуть рости без гумусу, тому необхідно грамотно удобрювати ґрунт, повертаючи в нього цінні та необхідні речовини [4].

Виходячи з вище зазначених законів, необхідно переходити від антропоцентризму до екоцентризму. Цей розвиток має на увазі дбайливе ставлення до навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів, що має позначатися на вчинках людини в повсякденному житті. Наразі в людську свідомість глибоко проникла антропоцентрична парадигма мислення, у якій на вершині стоїть людина, потім предмети, створені нею, а тільки потім розташовуються об'єкти природи, місце яких визначається корисністю для неї.

Метою дослідження є обґрунтування організації освітнього процесу, спрямованого

на формування екологічного мислення здобувачів в умовах професійної підготовки. Для підготовки до дослідження було вивчено нормативно-правові акти, що регламентують поняття екологічної освіти в Україні та на регіональному рівні. Було виявлено, що чинні редакції законів не містять чіткого визначення процесу екологічної освіти та способів його моніторингу в умовах професійної підготовки майбутніх фахівців.

Автором приділено особливу увагу вивченню наявних інструментів впливу на екологічне мислення здобувачів через їхнє залучення до екологічних спільнот. Визначено можливості реалізації таких спільнот в умовах професійної підготовки майбутніх фахівців та їхню значущість для формування еко-мислення, запропоновано показники, що дозволяють оцінити ефективність впливу.

З метою визначення найактивніших студентських спільнот, які здійснюють еколого-просвітницьку роботу на території м. Хмельницького та реалізують екологічні проекти, було обрано метод контент-аналізу. У рамках цього методу розглядалися студентські спільноти, створені виключно на базі закладів вищої освіти, виключаючи заклади середньої професійної освіти. За територіальною приналежністю розглядалися об'єднання, створені на базі закладів вищої освіти Хмельницької області.

Для визначення найактивніших студентських екологічних спільнот було виокремлено такі критерії оцінювання: кількість учасників групи; кількість переглядів; активність (кількість коментарів); активність (кількість лайків); активність (поділилися інформацією); частота оновлень; оформлення спільноти; заповнення групи; унікальність записів; правопис. У результаті контент-аналізу в інтернет-спільнотах було розглянуто шість груп, де оцінювали тексти публікацій, публічні звіти, афіші, відео та кліпи.

У результаті аналізу було переглянуто 480 текстів публікацій, понад 40 картинок і афіш, 60 відео та 36 кліпів. Кожній спільноті присвоювалося по 10% за кожен критерій. Максимальна оцінка спільноти могла скласти 100%, виходячи з 10 критеріїв оцінки. За результатами цього аналізу було визначено дві спільноти з активною аудиторією і динамікою розвитку групи, які отримали

максимальні оцінки. За підсумками контент-аналізу було ухвалено рішення про необхідність проведення подальшого дослідження цих груп.

Для того щоб сформувався розуміння щодо залученості здобувачів закладів вищої освіти в екологічні проекти, їхньої поінформованості щодо можливих способів розв'язання екологічних проблем, мотивації та значущості таких об'єднань у формуванні екологічного мислення, необхідно вивчити громадську думку. Мета: визначення практичної значущості створення студентських екологічних спільнот на базі закладів вищої освіти у формуванні екологічного мислення майбутніх фахівців.

Завдання:

визначити мету та причини створення екологічних студентських спільнот на базі закладів вищої освіти;

окреслити основну діяльність спільнот та її динаміку, формат екологічних проектів та акцій, що реалізуються спільнотою;

визначити вплив на суб'єкти, що входять до спільноти для формування знань у сфері охорони довкілля;

окреслити мотиви і стимули суб'єктів, які вступають в об'єднання на добровільних засадах;

охарактеризувати проблеми, що існують усередині об'єднання, які дають змогу знизити ефективність реалізованих соціальних проектів;

визначити уявлення респондентів про найважливіші способи, що дають змогу сформувати екологічне мислення.

У рамках підготовки соціологічного дослідження було складено бланк інтерв'ю. На підставі цих завдань було сформульовано 15 запитань без варіантів відповіді. Для отримання інформації було обрано опитувальний спосіб проведення дослідження (інтерв'ювання), під час якого респондентам в усній формі було поставлено спеціально підібрані запитання. Об'єктом соціологічного дослідження були керівники, співкерівники, керівники ЗМІ двох студентських екологічних об'єднань. Тривалість інтерв'ю з кожним респондентом становила від 40 хвилин до 1 години. Як спосіб запису інтерв'ю використовували диктофон, потім проводили розшифрування записів. У всіх відповідях прозвучало, що

ініціаторами створення екологічних клубів (спільнот, об'єднань) на базі закладів вищої освіти ставали здобувачі. Основними причинами створення цих спільнот були:

необхідність спільного розв'язання соціальних проблем та організаційних питань, які хвилюють здобувачів;

реалізація власних ідей і проектів за підтримки закладів вищої освіти, використання здібностей кожного члена екологічного клубу для подальшого застосування їх у діяльності задля поліпшення стану довкілля;

необхідність адаптації першокурсників (пошук нових друзів за інтересами/одномумців, постановка життєвих цілей);

отримання знань, умінь і навичок у галузі охорони довкілля та екологічної безпеки.

Помітивши інтерес, проявлений здобувачами, адміністрація закладів вищої освіти та педагогічна спільнота ухвалили управлінське рішення щодо створення таких громадських організацій на базі закладів вищої освіти з постійною організаційною, інформаційною, консультаційною та іншою їхньою підтримкою. У зв'язку з цим керівництвом було затверджено положення діяльності, де описано: мету, функції, пріоритети діяльності та органи управління, визначено керівника громадської організації та підписано план подальшої роботи.

У положеннях описано такі пріоритети діяльності екологічних спільнот:

створення середовища у закладах вищої освіти для просування «зеленої» політики;

просвітницька діяльність у сфері охорони довкілля (проведення екологічних лекцій для здобувачів із запрошенням експертів у цій царині, забезпечення обміну думками, проведення майстер-класів тощо);

впровадження екологічних проектів здобувачів і викладачів у реальну практику, спільна творчість, поєднання колективних та індивідуальних видів діяльності;

висвітлення екологічної діяльності здобувачів у ЗМІ та соціальних мережах;

організація позанавчальної діяльності здобувачів екологічного спрямування.

Під час розгляду інтенсивності діяльності та динаміку організованих екологічних заходів було зафіксовано, що не

кожне студентське об'єднання має план роботи. У тих об'єднаннях, де відсутній календарний план, заходи часто організовуються спонтанно, наприклад, на підставі запрошень до участі в екологічних акціях від некомерційних і комерційних компаній. У клубах, де є календарний план, заходи реалізуються системно і включають у себе організацію та відвідування зборів клубу; проведення студентських екологічних акцій (збір цінних фракцій, допомога притулкам для тварин, передача речей нужденним тощо); проведення навчальних семінарів і лекцій з екології для здобувачів із запрошенням експертів; навчання в написанні статей і тез з охорони навколишнього середовища; навчання зі створення інформаційних екологічних плакатів, афіш, брошур; навчання розробки екологічних проектів і їхня реалізація. Виявлено, що успішність функціонування кожної з громадських екологічних організацій великою мірою залежить від лідера (куратора) закладу вищої освіти, який координує діяльність спільноти та залучає до неї здобувачів.

Однією з успішних практик екологічного спрямування можна відзначити організацію «Школи еко-волонтера» на базі екологічного об'єднання, що являє собою цикл заходів за трьома блоками: волонтерство, організація, медіа. Пройти навчання у цій Школі може будь-який студент закладу вищої освіти.

Блок «Волонтерство» являє собою навчання правилам сортування відходів і залучення до роздільного збору цінних фракцій. У межах цього блоку запрошуються фахівці та експерти в галузі охорони навколишнього середовища, які на підставі свого досвіду привчають до культури усвідомленого споживання. Блок «Організація» демонструє досвід екологічного клубу в організації заходів: запрошення партнерів, збір учасників, отримання дозвільних документів від адміністрації вишу, оцінка ризиків тощо. Блок «Медіа» містить навчальні лекції з роботи в програмах для візуальної складової постів, а також повний гід за правилами написання текстів для соцмереж. Найактивнішим студентам за підсумками проходження «Школи еко-волонтера»

присвоюють посадові обов'язки в клубі, де на виході призначають співкерівника ЗМІ, головного редактора, заступника голови та керівника проектів.

Варто зазначити, що респондентами було відзначено суттєвий «стрибок» в екологічній усвідомленості після вступу до складу екологічного клубу. У результаті навчальних лекцій, еко-квізів та участі в громадських екологічних заходах здобувачі дізналися про повсякденні вчинки, що можуть зашкодити навколишньому середовищу, та способи мінімізації шкоди. Активісти екологічних об'єднань почали сортувати відходи вдома і здавати їх на переробку, а небезпечні відходи - на утилізацію, залучаючи до цього процесу членів сімей. Здобувачі екологічних клубів поступово стали переходити на багаторазові товари, зменшуючи кількість утворення відходів. Усі респонденти зазначили також, що багато хто з них знайшов друзів, однодумців, які разом стали відвідувати притулки для безпритульних тварин, приносячи ганчір'я, сухий корм і каші. Було зазначено, що активісти екологічних об'єднань почали самостійно ініціювати та реалізовувати проекти всередині закладів вищої освіти з усвідомленого споживання спільно з великими соціально-відповідальними компаніями, іншими освітніми організаціями, органами влади. Респонденти зазначили, що молоді люди, взявши участь протягом близько 6 місяців у діяльності екологічної спільноти, стають екологічно освіченішими, а їхня занепокоєність станом довкілля знаходить відгук не тільки в їхніх друзів, а й тиражується на найближче оточення.

У результаті опитування було виявлено, що за активну громадську діяльність в екологічних об'єднаннях здобувачі можуть розраховувати на підвищену стипендію. Однак матеріальну складову не можна назвати ключовою формою впливу на здобувачів, які перебувають у цих об'єднаннях. Громадська діяльність несе добро і задоволення, причому для всіх учасників процесу. Вона є благодаттю і здатна подарувати відчуття щастя. Особливо яскраво це відчувається тоді, коли виникає розуміння причетності, коли кожен її учасник може зробити істотний внесок у

збереження довкілля, наприклад, посадивши дерево або беручи участь у зборі посівного матеріалу. Респондентами також було зазначено, що кожен студент після участі в екологічних проектах починає відчувати соціальну відповідальність за свої повсякденні дії та рішення, які впливають на довкілля. У результаті теоретичної та практичної роботи у здобувачів виникає розуміння взаємозв'язку та важливості кожного елемента екосистеми.

Додатково кожного студента таких екологічних об'єднань заносять у рейтингову систему, де відстежують його активність і відвідуваність. Найкращих здобувачів за підсумками року напередодні Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища нагороджують в урочистій обстановці. Ця мотивація дає змогу підтримати найактивніших здобувачів, дає орієнтир для подальших дій і досягнення певних цілей і завдань.

Респондентами було також помічено, що ефективною мотивацією для активної діяльності в екологічному об'єднанні можуть слугувати попередньо досягнуті домовленості/укладені угоди з великими екологічними компаніями, які б приймали здобувачів екологічних клубів для проходження виробничої літньої практики, а також розглядали б найкращих із них для подальшого працевлаштування після закінчення закладу вищої освіти.

Визначаючи проблеми, що існують усередині екологічних об'єднань, які дають змогу знизити ефективність реалізованих соціальних проектів, респонденти зазначили такі:

емоційне вигорання, що виникає тоді, коли студент, який є активістом еко-клубу, бере на себе більше завдань і відповідальності, ніж може виконати в комфортному для себе режимі. Нерідко цьому сприяє і громадська думка, де сприйняття волонтера відбувається не як людини з добрим серцем, готової надати безкорисливу допомогу, а як людини, зобов'язаної «усім тут і зараз»;

відсутність партнерів, пов'язана з тим, що для реалізації проектів завжди необхідні ресурси. Але за відсутності партнерів виникають труднощі з отриманням інвентарю, витратних матеріалів, подарунків

Питання психології

за конкурси та еко-квізи. Крім того, об'єднання не мають власного бюджету, тому за потреби змушені звертатися по матеріальну підтримку до різних структур.

У зв'язку з викладеним, на підставі уявлень респондентів було сформовано

показники, які дають змогу оцінити ефективність формування екологічного мислення та його моніторингу в умовах професійної підготовки через залучення здобувачів до еко-спільнот (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ефективності впливу спільнот на еко-мислення
(Indicators of the effectiveness of the impact of communities on eco-thinking)

№	Показник	Моніторинг	Вимірювання
1	Поінформованість	Не менше одного еколого-просвітницького заходу на два тижні	Звіт по щоквартальному тестуванню знань здобувачів у сфері охорони навколишнього середовища
2	Системність	Не менше двох виїзних та/або практичних/діяльничих/екскурсійних заходів на місяць	Звітний список організованих екологічних заходів із кількістю здобувачів спільноти (з обов'язковим зазначенням дати проведення)
3	Безперервність	Не менше 80% спільноти перебувають в об'єднанні понад рік	Реєстр за датою вступу/виходу у спільноту
4	Причетність	Кожен член спільноти закріплений за обов'язками/ролями у діяльності	Реєстр «напрямків» діяльності здобувачів з характеристикою активності кожного члена

Пропонований критерій «поінформованість» розглядається як оцінка володіння відомостями, що дозволяють прищепити майбутнім фахівцям прийнятні моделі поведінки та діяльності в природному середовищі, поглиблення знань з предметів природничого циклу. Вітається організація еколого-просвітницьких заходів із запрошенням спікерів та експертів у галузі охорони довкілля (громадяни, некомерційні, комерційні та інші організації). Критерій «системність» дозволяє моніторити й оцінювати вміння бачити екологічні проблеми з різних боків, робити аналіз безлічі рішень завдяки участі у різних форматах проєктів. Критерій «безперервність» розглядається як

необхідність залучення в екологічні клуби з перших курсів вступу та утримання членів клубу до закінчення навчання, перехід здобувачів старших курсів у діяльність із «передачі досвіду, напрацювань, ідей, інформації»). Спадкоємність поколінь забезпечить не тільки підтримку багаторічних проєктів, передачу напрацювань і практичних знань від здобувачів старших курсів до молодших, а й дасть змогу зберегти традиції екологічної спільноти, зміцнити та згуртувати її членів на все майбутнє життя. Прикінцевий критерій «причетність» має на увазі залучення кожного члена екологічного об'єднання до роботи екологічного клубу (розподіл ролей і

завдань між усіма його учасниками для формування особистої відповідальності, встановлення внутрішнього «локус контролю»).

При цьому всі перераховані вище критерії формування екологічного мислення є рівнозначними і лише у комплексі дозволяють домогтися бажаного результату щодо розуміння взаємозв'язку та важливості кожного елемента екосистеми й відчуття соціальної відповідальності за свої повсякденні дії та рішення, що впливають на навколишнє середовище. Також моніторинг даних критеріїв дає змогу оцінити ефективність впливу спільнот на еко-мислення здобувачів в умовах професійної підготовки.

Висновки. Проаналізувавши актуальні офіційні джерела щодо масштабів забруднення довкілля, можна виявити, що щоденна антропогенна діяльність чинить негативний вплив на ґрунт, атмосферне повітря, водні об'єкти тощо. Мінімізувати шкідливий вплив на компоненти природного середовища неможливо без переходу суспільства на екологічне мислення. Нині головна роль у його формуванні відводиться студентським екологічним співтовариствам та об'єднанням, які існують на базі закладів вищої освіти. На підставі проведених досліджень виявлено природний потяг здобувачів закладів вищої освіти до розв'язання екологічних проблем через

реалізацію екологічних проєктів. Ці об'єднання дають змогу отримати необхідні знання в галузі охорони довкілля, готувати окремих особистостей до вибору найменш ворожих моделей поведінки щодо довкілля, дають можливість для самореалізації ідей і дають змогу адаптувати здобувачів перших курсів.

Зіставляючи отримані результати дослідження з працями Б.Коммонера, можна дійти висновку, що організація екологічних спільнот дозволяє навчити здобувачів оцінювати свої повсякденні вчинки з погляду впливу на довкілля, збільшуючи, тим самим,

кількість екологічно свідомих громадян, що сприятиме первинному запобіганню забрудненню компонентів природного середовища. На підставі уявлень респондентів сформовано показники ефективності впливу спільнот на екомислення в умовах професійної підготовки. Їхній моніторинг дав змогу визначити ступінь необхідності посилення впливу для визначення плану діяльності, завдяки якому зростає кількість екологічно мислячих громадян, здатних запобігти забрудненню компонентів природного середовища.

Список використаних джерел

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 році. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf>
2. Руслан Стрілець. Бомба сповільненої дії: чому світ не може ігнорувати екологічні наслідки війни в Україні. <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/249216>
3. Скребець В.О. Екологічна психологія у віддалених наслідках екотехногенної катастрофи: монографія. К.: Слово, 2004. 440 с.
4. Barry Commoner (1971) *The Closing Circle: Nature, Man, and Technology*. 326 p.

References

1. Nacional'na dopovid' pro stan navkolyshn'ogo pryrodnoho seredovyshha v Ukraini u 2021 roci [National report on the state of the environment in Ukraine in 2021] <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf> [in Ukrainian]
2. Ruslan Strilec'. Bomba spovil'nenoi' dii': chomu svit ne mozhe ignoruvaty ekologichni naslidky vijny v Ukraini [A ticking time bomb: why the world cannot ignore the environmental consequences of the war in Ukraine]. <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/249216> [in Ukrainian]
3. Skrebec' V.O. (2004) *Ekologichna psichologija u viddalenyx naclidkax ekotexnogennoi' katastrofy* [Environmental psychology in the aftermath of the ecological catastrophe]: monografija. K.: Clovo. 440 c. [in Ukrainian]
4. Barry Commoner (1971) *The Closing Circle: Nature, Man, and Technology*. 326 p.

Summary

Oleksandrenko K. Doctor of Psychological Sciences, Full Professor, Khmelnytsky National University

FORMATION OF ENVIRONMENTAL THINKING OF STUDENTS IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING

Introduction. *To date, the development of the environmental education system is more of a recommendation. The environmental education of kindergarten students depends largely on the initiative of individual teachers or heads of educational institutions. Schoolchildren are expected to develop an environmental culture through environmental-related subjects or extracurricular activities, and university students are expected to develop an environmental culture through their involvement in environmental projects and activities implemented by the non-profit sector or socially responsible businesses. However, these activities are often unsystematic and only provide theoretical knowledge to the audience, rather than actively promoting practical environmental measures that involve not only students, applicants and the teaching community, but also all segments of the population.*

Purpose is *identification of the most active student communities engaged in environmental education, as well as determination of the practical significance of their creation in shaping students' environmental thinking.*

Methods - *content analysis, interviewing.*

Originality. *The purpose of the study is to substantiate the organisation of the educational process aimed at forming students' environmental thinking in the context of professional training. To prepare for the study, the legal acts regulating the concept of environmental education in Ukraine and at the regional level were studied. It*

has been found that the current versions of the laws do not contain a clear definition of the process of environmental education and ways to monitor it in the context of professional training of future specialists.

The author pays special attention to the study of the available tools for influencing the environmental thinking of students through their involvement in environmental communities. The author identifies the possibilities of implementing such communities in the conditions of professional training of future specialists and their importance for the formation of eco-thinking, and proposes indicators that allow assessing the effectiveness of the impact.

Conclusion. *It is impossible to minimise the harmful impact on the components of the natural environment without the transition of society to ecological thinking. Currently, the main role in its formation is assigned to student environmental communities and associations that exist on the basis of higher education institutions. Based on the research conducted, the natural desire of higher education students to solve environmental problems through the implementation of environmental projects has been identified. These associations provide an opportunity to gain the necessary knowledge in the field of environmental protection, prepare individuals to choose the least hostile behavioural models towards the environment, provide an opportunity for self-fulfilment of ideas, and allow first-year students to adapt. The organisation of environmental communities allows to teach students to evaluate their daily actions in terms of environmental impact, thereby increasing the number of environmentally conscious citizens, which will contribute to the primary prevention of pollution of environmental components. Based on the respondents' perceptions, indicators of the effectiveness of community influence on eco-thinking in the context of professional training were formed. Their monitoring made it possible to determine the degree of need to strengthen the impact in order to determine an action plan that would increase the number of environmentally minded citizens capable of preventing pollution of environmental components.*

Keywords: *ecological thinking; ecological community; environmental protection; students; own problems; own needs.*

Дата надходження рукопису/Date of receipt of the manuscript: 01.01.24.

Дата прийняття рукопису/Date of acceptance of the manuscript: 24.01.24.

© 2024. This work is under an open license [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).